

Sven Joan

Inledning

Som liten pojke hemma i Västanfors fascinerades jag över personer som var födda på 1800-talet och som hade uppnått en hög ålder.

En gång fick jag träffa församlingens äldsta innevånare som då var 103 år. Jag minns att jag tyckte det var mycket spännande att få hälsa på en människa som hade varit med om så mycket. Inte kunde jag väl drömma om att jag längre fram i livet skulle få leva nära inpå samt bli kompis med en farbror som skulle bli nästan 104 år.

Första mötet.

Första gången vi sågs var i den eviga ungdomens stad, Uppsala. I trappen i studenthuset där jag bodde mötte jag en vital farbror på 87 år som med raska steg var på väg upp för att hälsa på sin dotterdotter. Det skulle bli tillfälle till många intressanta möten visade det sig.

Vi blev kompisar.

Fastän jag inte var spelman, doktor, jurist eller polisassistent så blev jag "accepterad" av husbonden i Vibergsgården. "Affärsman" fick väl duga det också. Speciellt när man var ute och reste i den stora vida världen och då kunde redogöra för hur livet var i Uppsala, Stockholm, London, Paris eller New York. Trots sin höga ålder och sin starka kärlek för hembygden var nämligen Sven Joan alltid nyfiken och ställde frågor om vad som hände utanför den fagra Siljansbygden. Han följde med i tidningar och TV om vad som hände. Och han ville diskutera detta med någon som representerade det som var utanför Sollerön. Han var ju journalist! Fram till dess att han var drygt 95 år skrev han i Mora Tidning om vad som hände på Sollerön. Hemma i Vibergsgården märkte vi när artiklarna växte fram. Då hördes det välkända knattrandet av en gammal Remington från Sven Joans rum. Dåtidens Macintosh.

Vi satt ofta och ackorderade inne på kammaren. Naturligtvis hamnade vi

snart i det gamla fäbodväsendet i Siljansbygden med minnen från dagar då seklet var ungt. Och alltid gjorde vi jämförelser med hur det var nu.

Bilturer på ön och fastlandet.

Inbland hände det att vi tog bilen för att ta en sväng runt på ön eller upp på Solleröskogen. Under dessa färder blev Sven Joan alltid förvånad och smått irriterad över hur man hade låtit skogen växa upp så mycket på själva Sollerön. "Det var ju mindre med betesmark för djuren och snart kan man inte se Gesundaberget för alla träd". Klart att det var svårt att se detta förfall för honom som representerade en generation som hade uppfostrats till att ta vara på varje gnutta åkermark.

När vi stod och speglade oss i kvarndammen i Mångberg berättade han livligt om hur många kvarnar det hade funnits i Mångån från Mångberg och ner till Siljan. Ett av många exempel på hur befolkningen runt Siljan tog till vara på naturkrafterna för sitt uppehålle.

Bad med gymnastik i Bäcksta.

Under våra turer hamnade vi ofta i Bäcksta där utsikten över Stor-Siljan är magnifik. Här berättade Sven Joan om hur han som ung grabb fick spänna för hästen och åka över isen till Rättvik för att hämta hö under kalla vintrar. Det hände också att vi badade i Bäcksta. 93 år gammal hoppade SvenJoan i vattnet, tog några simtag för att sedan komma upp och genomföra ett gymnastikprogram på bryggan. Det var bara för mig att haka på med stretching och Aerobics av äldre modell.

Mötet med den ryske tsaren.

Sven Joan gjorde rekryten på "Posis" i Stockholm. "Posis" var lika med Kungliga Artilleripositionsregementet på Östermalm. Som ung soldat stod han högvakt när den siste ryske tsaren var på statsbesök i Stockholm 1909. "Det var svårt att begripa att en farbror som såg så snäll ut hade gjort sådana hemskheter för sina undersåter", tänkte Sven Joan när tsaren marscherade förbi honom på en halvmeters avstånd.

Första världskriget.

Ett annat minne som har etsat sig fast hos mig var när han berättade om när kyrkklockorna ringde 1914 och förkunnade att det första världskriget hade brutit ut. När klockorna ringde på en ovanlig tid samlades man för att man förstod att något hade hänt. Klockorna var den tidens nyhetsspridare. En motsvarighet till nutidens Eko och CNN.

Om havregrynsgröt och kaffe.

Det är få förunnat att få prata så mycket med en så gammal man. Tänk vad mycket han hade varit med om! Sven Joan berättade gärna. Ett av de tidigaste minnena han hade var när hans skolfröken bjöd honom på smörgås

när han som 7-åring hade glömt matsäcken hemma i Bodarna. “Det var nog det godaste jag ätit någonsin”, sade Sven Joan.

Annars var havregrynsgröt med lingonsylt nog älsklingsrätten. I varje fall under de sista 10 åren. Ingen risk att det blev något kvar i grötkastrullen inte. Då gällde det att hänga på om man skulle få något med.

Ibland när han av någon anledning inte tyckte om det som serverades så var han “just int tom nå”. Men i nästa andetag kunde han fråga om “det blev någe med stjedi?” En sak som tycks ha gått i arv till några av hans barnbarnsbarn!

Om gröt var favoriträtt så var kaffe favoritdryck. Både i kopp och på fat. Gamla människor behärskar konsten att dricka på fat. När han var över 100 år kunde Sven Joan fortfarande tippa över kaffet från koppen till fatet utan att spilla en endaste liten droppe. Sedan läppjade han försiktigt i sig den svenska nationaldrycken. Alltid “spetsat med tre sockerbitar och en tredjedels kopp Riddargrädde. Helst av allt ville han förstås ha sällskap under kaffedrickandet. Att dricka kaffe var ett sätt att umgås tyckte han.

Nej tack till nya maträtter!

Uppvuxen med kräftfiske i Bergslagssjöarna försökte jag introducera kräftor i Vibergsgården. Jag köpte en förpackning på Koopen och ordnade med bröd, ost och haklappar. Vi satt i skenet av några stearinljus och väntade på att de första bröden skulle bli färdigrostade. Jag tog en kräfta från det dignande kräftfatet och visade hur man gjorde när man åt. Sven Joan följde efter. “Tvi!” Kräftan bokstavligen flög genom rummet. Ingen succé alls! Anna-Britta räddade det hela genom att koka en grötkastrull.

“Molisen” -världens starkaste man!

Sven Joan var djupt imponerad av och skrev många artiklar om “Molisen” vars rätta namn var Anders Andersson från Siljansnäs. En kraftkarl av det rätta virket som satte alla andra på plats vid världsutställningen i S:t Louis i USA kring sekelskiftet. “Molisen” blev korad till världens starkaste man. Och det var inte småsaker det, enligt Sven Joan. “Molisen” brukade uppträda på marknader hemma i Dalarna. Vid ett av dessa tillfällen lyfte han en pyramid av fem vuxna karlar. Vid ett annat bar han två stora säckar koks i nävarna hur enkelt som helst från ångbåtsbryggan i Leksandsnoret upp till byn.

“Molisen åt två kannor gröt till frukost varje morgon. Om man ska bli stor och stark och gammal så ska man tydligen äta mera gröt.

I fädrens spår!

En söndag förmiddag när vi satt och tittade på TV-sändningen från Vasaloppet fick Sven Joan till sin förfäran se att det var en ryss som var i

ledningen. Vasaloppet det skulle vinnas av en svensk! Och helst skulle han vara från Dalarna. Apropå skidåkning så var "skating", fristil ingen riktig skidåkning enligt Sven Joan. "Det förstör spåren och är inte alls vackert att se på". Men, det var klart att han jublade och klappade i händerna när Wassberg och Svan vann före ryssar, norrmän och finnar.

Fiolen min.

Så över till det bästa som fanns i Sven Joans värld. Spelmansmusiken.

Jag vet inte när intresset föddes men han levde verkligen för musiken. Musiken satte en prägel på hela hans långa liv. Han spelade på sin älskade fiol tills han var 103 år! Förmodligen var han då världens äldsta spelman!

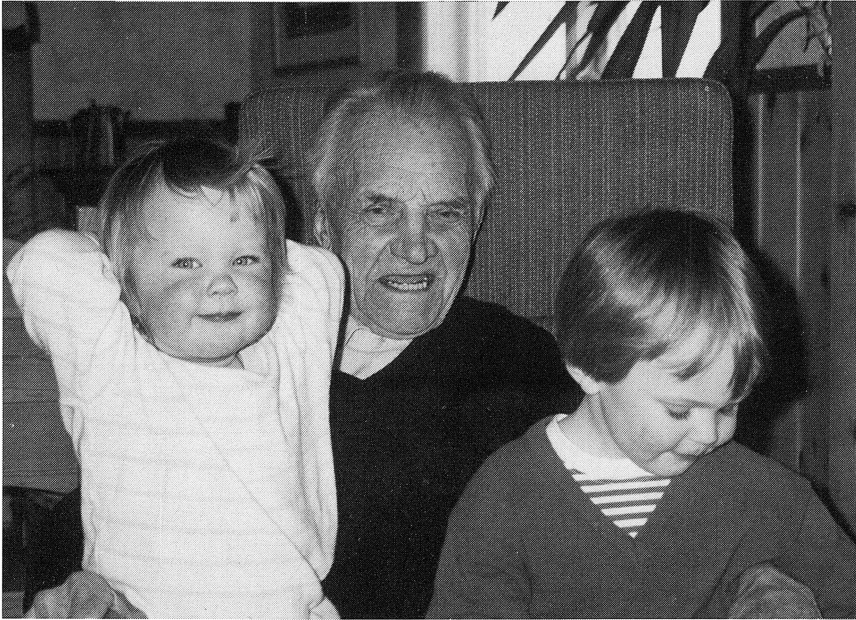
SvenJoan fick Mora Kommuns kulturpris för sina insatser för folkmusiken. Två stolta döttrar gjorde honom sällskap under prisutdelningen. Vid den efterföljande middagen fick de alla tre sitta vid honnören och frottera sig med noblessen i Mora.

99 år gammal och klädd i maskläder var han med och firade 80-årsjubileet för Zorns spelmansstämma i Gesunda. Med fiolen under hakan fick han som den ende kvarvarande från den första spelmansstämman 1906 stämma in när den stora samlade spelmansskaran inledde med Rättvikarnas Gånglåt i solskenet vid Måstapp. Det var ett ögonblick att vara stolt över.

Det spelades mycket musik i Vibergsgården. När man hörde Stur-Ull Johans mopedknatter utanför knuten så visste man vad som var på färde. Fiolen plockades försiktigt fram ur sitt bruna fodral. Varsamt inlindad i en rosa sammetsduk. Efter de hjärtliga och smått ironiska hälsningsfraserna mellan de båda kompisarna så var det dags för "Pellas-Anders polska" inne i kammaren. Därefter följde "Stjinnbracku", "Karis-Pers", "Äppelbo" och alla de andra kända låtarna. Skratten flödade också när spelmansduon förstärktes med en dragspelare från Västanfors. Det var min far som fick vara med på dragspel. Nu är alla tre spelmännen borta men minnena från deras spelglädje finns för alltid kvar. Som tur var så passade vi på att förevisa några av dessa tillfällen. Ibland händer det därför att vi kopplar på videon och njuter av bilder och musik.

Datafel på lasarettet!

Ett starkt hjärta och ett friskt leverne hade gjort att lasaretsbesöken hade blivit få genom åren. När han därför som 102-åring kom in med ambulans så saknade Sven Joan patientbricka. Vi meddelade Mora Lasarett att patientens personnummer var 87 1010 så att de kunde förbereda en sådan. Men det blev fel. Datan trodde att det var en liten pojke på 2,5 år som skulle komma. Inte en 102-åring! Dagens moderna datorer var inte gjorda för personer som hade fyllt hundra.

"Två 87-or". Sven Joan 1887, Stina 1987 och Johan 1985.

Sista gången vi sågs.

Sven Joan tillbringade sitt sista levnadsår på Mora Lasarett, där han fick många besök av släkt och vänner. På påskafton 1991 var vi där hela familjen och hälsade på. Johan och Stina var påskkelingar och sprang omkring och delade ut påskkort. SvenJoan skrattade och mådde bra. Vi var glada att han kände igen oss för ibland kunde minnet svikta. Men det var ju fullt naturligt när man var 103 år.

En dryg månad senare somnade Sven Joan lugnt in i sin säng på Mora Lasarett. Ett långt och innehållsrikt liv var tillända. Han hade ett ben i naturhushållningens tidevarv och det andra i det moderna samhällets. Han fick uppleva och se en mycket händelserik period på Sollerön, i Sverige och i världen. Allt från hästen till supertraktorn. Allt från den första bilen till den första månlandningen.

Musiken spelade en stor roll i hans liv. Ja, han t o m dog med en fridfull min när han på långt håll troligen hörde låtarna som Amus-Erik spelade bredvid lasarettsbädden.

Lasse Nordström